

# Zemřela zakladatelka torontského 68 Publishers

Za Zdenou Salivarovou-Škvoreckou  
(21. října 1933 – 25. srpna 2025)



Zdena Salivarová po příletu do Prahy, když s Josefem Škvoreckým dorazili do vlasti kvůli oslavám jeho 80. narozenin, 19. září 2004 (foto: ČTK)

Poprvé jsem manžele Škvorecké spatřil na fotografii, která byla někdy po jejich svatbě v roce 1958 vystavena ve fotografickém obchodě v Žitné ulici v Praze a na niž mě upozornil kamarád, jenž mi půjčil knihu *Zbábělci*. Deset let nato jsem Josefa Škvoreckého vyhledal v jejich bytě na Pohořelci, abych ho jako člen hlavního výboru Klubu angažovaných nestraníků (KAN) požádal, jestli by nám nepodepsal náš manifest. Škvorecký si ho rychle přečetl a poté podepsal, stejně jako dalších sto padesát významných nestraníků, které jsme tehdy oslovili.

Na začátku roku 1969 jsem se s Josefem Škvoreckým a jeho ženou Zdenou znovu setkal na přednášce pro katedru slavistiky Torontské univerzity. Položil jsem mu otázku, zda se za dané situace do Československa chtějí vrátit. Váhavě odpověděl, že si není jistý, ale optimismus z něho nevyzařoval. Rok po příjezdu do Kanady dostal Škvorecký nabídku, že mu jeho román *Tankový prapor* vydá v Evropě nakladatelství Index. Celý večer o tom se Zdenou mluvili, ale na ničem se nedohodli. Zdena se pak v noci vzbudila a prohlásila: „*Houby, my si tu knížku vydáme sami!*“ Tak se zrodilo nakladatelství 68 Publishers.

Zdena pak napsala do Německa, že se románu ujmou. Ředitel Indexu jí poslal lehce ironický dopis, v němž ji varoval: „*Paní Salivarová, rozmyslete si to. Nevíte, do čeho jdete!*“ Podtext byl jasný: Cože? Nakladatelství chce založit ženská?

První rok Zdena vydala pět knížek, mezi nimiž byly manželův *Tankový prapor* coby publikace č. 1, vlastní *Honzlová* č. 4 a Škvoreckého *Mirákl* č. 5. Josef přednášel na plný úvazek na Torontské univerzitě a byl zván na přednášky po Kanadě a USA. Ve volném čase sháněl rukopisy, psal žádosti o granty a staral se o finance. Ale celá ta ohromná práce, tedy kompletní produkce včetně sazby, tisku a expedice knih a časopisů, zůstala na Zdeně. Josef Škvorecký její obětavost popsal slovy: „*Dívám se na ni, jak trýzněna nespavostí vstává v létě ve čtyři, v zimě v pět, podnikovým autem dopravuje přetěžké pytle s knihami do doku torontské pošty. Ujíždí ještě před rozbřeskem do redakce, kde se zase vrhá do práce, sází, láme, koriguje, bere telefony, balí knihy a odmítá jet k přátelům v neděli na chatu, protože taky v neděli pracuje.*“ Za patnáct let vydala Zdena 227 knih, které by pro svůj kritický obsah ke komunistickému režimu nemohly v Československu nikdy vyjít. A za to zaslouží oba Škvorečtí uznání. Mnozí z nás odešli do exilu nejen proto, aby uspěli a měli se dobře na svobodě, ale také aby přemýšleli o tom, jak staré vlasti prospět. Škoverčtí tak učinili založením nakladatelství a vydáváním

knih, které by jinak nespátily světlo světa. To byl počín, který historie ještě plně neoceníla.

Já byl aktivní v Československém sdružení v Kanadě. Naše apely na místní politiky, které jsme upozorňovali na to, že ČSSR podle helsinských dohod neplní své závazky v oblasti lidských práv, pořádání konferencí, výstav a podpora Charty 77 – to zas byly naše příspěvky. Přesto jsem cítil, že chybí kvalitní periodikum, které by vedle stávajících, jako byly pařížské *Svědectví*, římské *Listy*, švýcarský *Zpravodaj* aj., vycházelo v Kanadě a mělo nestrannický, nekonfesijní a neideologický, ale zároveň i politický obsah. Proto jsem 19. listopadu 1977 poslal návrh vydávat takovýto časopis Josefu Škvoreckému a několika dalším přátelům, kteří umějí psát a o nichž jsem věděl, že by eventuálně mohli být základem nové redakční rady. K mému překvapení všichni s myšlenkou vyslovili souhlas, ovšem nepochodil jsem s představou, že by se Škvorecký stal šéfredaktorem. Důvodem bylo to, že měl mnoho práce s nakladatelstvím 68 Publishers, kde musel přečíst desítky rukopisů a mnoho z nich pečlivě redigoval. A hlavně se musel živit učením na univerzitě a přednáškami, na které byl mimo ni zván. A Zdena byla zase ponořena do práce se sázením, tiskem, balením, administrativou a vším tím ostatním, co s nakladatelstvím souviselo. Ostatní adepti do redakční rady se do této funkce nehrnuli, protože tušili, co taková funkce v době neexistence internetu, kdy se vše muselo posílat poštou, obnáší. Josef mi tehdy řekl: „*Když jste si to vymyslel, tak to začněte, my vám pomůžeme.*“

A tak jsme začali s přípravou vydávání obměšičníku, protože i když se nám přihlásilo hodně lidí, kteří slíbili, že do časopisu budou psát, měsíčník bychom jako dobrovolníci nezvládli. S názvem *Západ* přišel



Zdena Salivarová a Josef Škvorecký v Náchodě, 1. července 1999 (foto: ČTK)

Josef. První číslo vyšlo v červnu 1979 a na obálce mělo černobílou fotkou od Antonína Lhotského, které jsme dali název *Kde jste, boží bojovníci?* Rozeslali jsme ho díky Škvoreckým podle seznamu předplatitelů 68 Publishers, mělo velký úspěch a dostali jsme spousty objednávek z řady zemí.

Zdena se účastnila zasedání redakční rady, pokud jí to práce v nakladatelství dovolovala. A *Západ* také sázela a tiskla. Pamatuji si, že jsem občas Josefa Škvoreckého požádal, zda by nemohl napsat něco na téma, které jsem mu nadnesl. On občas řekl: „*Vždyť já o tom nic nevím.*“ Ale za týden přinesl o dané věci bezvadný článek. Osobně si myslím, že Škvorecký byl nejlepší český spisovatel, i svými tématy lepší než bývalý komunista Milan Kundera.

Krátce předtím, než bylo 27. září 2004 Josefovi Škvoreckému osmdesát let, konala se v jeho rodném Náchodě v hotelu U Beránka konference, které se zúčastnila řada významných lidí a na níž jsem přednesl pří-

spěvek „Josef Škvorecký v Západě na západě“. Zdena občas měla se mnou povyražení, když jsem jí volal z Ottawy do Toronta, že jsem nedostal obtahy nového čísla. Nevěděl jsem, že zrovna sází, tiskne nebo seřizuje mašiny, že je musí tedy zastavit, utřít si ruce a sáhnout po telefonu. A pak mi odpověděla: „*No co chceš, to víš, že ti to pošlu, tak to bude vo den vo dva později...*“ V každém případě odváděla obrovskou práci, kterou nelze docenit. Když si přečetla moji knihu *Vzpomínky Čechokanaďana* (447 stran), napsala mi 2. prosince 2021: „*Milý Miloši, Děkuji Ti za výbornou knihu. Přečetla jsem ji non stop. Půjčím dále kamarádce, ta dovede ocenit dobré věci. Věřím, že kniha bude mít náležitý ohlas zejména doma.*“ Zdena, které prošlo rukama tolik knih, mě tím velmi potěšila.

Zdena Salivarová-Škvorecká byla obdivuhodná a pracovitá žena a dobrá spisovatelka. Čest její památce!

Miloš Suchma

